

Zbigniew Skóra CR

Kraków

O MISJI BULGARSKIEJ ZMARTWYCHWSTAŃCÓW SPRAWOZDANIE Z SYMPOZJUM

Sprawozdanie z VII Międzynarodowego Sympozjum z cyklu Duchowość Klasztorów Polskich: Przekaz i Komunikacja *Misja bułgarska zmartwychwstańców: 150 lat w służbie Kościołowi i społeczeństwu*, Kraków, 19 lutego 2013 roku.

Rok 2013 przyniósł zgromadzeniu zmartwychwstańców, jak i Kościołowi powszechnemu kolejny piękny jubileusz. Tak oto 25 kwietnia minęło 150 lat od czasu, kiedy to w 1863 roku do Konstantynopola przybyli pierwsi zmartwychwstańcy. Byli to o. Karol (Ignacy) Kaczanowski i br. Marcin Janus. Od tego momentu rozpoczęła się bardzo ciekawa karta w historii tego nowego zgromadzenia, czyli posługa dla chrześcijan obrządku wschodniego i początek genialnej misji wychowawczej zmartwychwstańców.

Z tej okazji już po raz trzeci (po sympozjach o ojcu Semenence CR w roku 2011 i o ojcu Kajsiewicz CR w roku 2012) Polska Prowincja Zmartwychwstańców nawiązała współpracę z Katedrą Duchowości Mediów i Relacji Społecznych Instytutu Dziennikarstwa i Komunikacji Społecznej Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie i zorganizowała międzynarodowe sympozjum naukowe *Misja bułgarska zmartwychwstańców: 150 lat w służbie Kościołowi i społeczeństwu*. Wydarzenie to odbyło się 19 lutego 2013 roku w gmachu Centrum Resurrectionis w Krakowie, a bezpośrednio przygotowaniami zajęli się już tradycyjnie: ks. prof. dr hab. Wojciech Misztal, prorektor Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie II oraz o. mgr lic. Wojciech Mleczek CR z Międzynarodowej Komisji Studiów Zmartwychwstańczych.

Program sympozjum rozpoczął się uroczystą celebracją mszy świętej, której przewodniczył J. E. ks. bp Krzysztof Nitkiewicz, ordynariusz diecezji sandomierskiej, będący jednocześnie przewodniczącym Zespołu ds. Kontaktów z Polską Radą Ekumeniczną oraz przewodniczącym Rady ds. Ekumenizmu w ramach Konferencji Episkopatu Polski. Eucharystię koncelebrował z nim również bp Christo Proykov – egzarcha apostołski w Bułgarii oraz liczni zmartwychwstańcy na czele z o. Bernardem Hyllą CR – przełożonym generalnym zmartwychwstańców i o. Wiesławem Śpiewakiem CR – przełożonym Polskiej Prowincji Zmartwychwstańców.

Kolejnym punktem było oficjalne otwarcie sympozjum i przywitanie zgromadzonych prelegentów, jak również słuchaczy, którego dokonał o. prowincjał – Wiesław Śpiewak CR. Wśród uczestników nie zabrakło przedstawicieli z Bułgarii oraz Italii, a prelegenci reprezentowali obrządku liturgiczne wschodni i zachodni oraz uczelnie takie, jak: Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie, Uniwersytet Jagielloński oraz Politechnika Białostocka. Na cykl sympozjalny złożyły się trzy sesje, którym przewodniczyli kolejno: o. prof. dr hab. Stefan Koperek CR, ks. prof. dr hab. Wojciech Misztal i o. prowincjał Wiesław Śpiewak CR. Całość objęła osiem referatów, dwie dyskusje panelowe, zwiedzanie kaplicy wschodniego obrządku w Centrum Resurrectionis, a zakończenie stanowiły uroczyste niespory sprawowane w obrządku wschodnim. Bardzo ciekawe okazały się wystąpienia prelegentów, które wypada pokrótce scharakteryzować.

Ks. bp dr Krzysztof Nitkiewicz (Sandomierz) w referacie *Bułgarski Kościół „sui iuris”*, ukazał rys historyczny drogi bułgarskiego Kościoła prawosławnego do Unii z Rzymem. Dalej nakreślił charakterystykę prawną statusu Kościołów wschodnich, które Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich określa właśnie terminem *sui iuris*, co oznacza, że rządzą się one własnymi prawami i posiadają swoją autonomię, która jest jednakże odmienna od tej, jaką reprezentują prawosławne autokefalie. Kościoły te są sobie równe w zakresie godności, jednakże – jak to podkreślał – posiadają różne statusy prawne. W dalszej części swojego referatu przedstawił charakterystykę poszczególnych kategorii Kościołów wschodnich, skupiając się głównie na bułgarskim Kościele obrządku bizantyjsko-słowiańskiego. Był to referat niezwykle ciekawy i ubogacający w zakresie prawnym podejmowanej tematyki sympozjum.

Korzenie katolickiej społeczności w Bułgarii sięgające Cyryla i Metodego przedstawił w swoim wystąpieniu egzarcha apostołski w Bułgarii bp Christo Proykov (Sofia). Nakreślił on historię wspomnianych świętych Cyryla i Metodego w optyce ich wkładu w tworzenie podwalin kościelnych na terenie ziem bułgarskich. Dalej ukazał znamienne rolę stworzenia i upowszechnienia cyrylicy, która i w obecnej dobie stanowi niezwykle ubogacenie kultury europejskiej. Bp Proykov wskazywał, iż samo chrześcijaństwo rozpoczęło się w Bułgarii w roku 863, kiedy to ówczesna rodzina panująca (ród Kruma) przyjęła chrzest. W dalszej części swojego wystąpienia biskup bardzo barwnie ukazał dzieje Kościoła bułgarskiego, poczynając od wspomnianego chrztu aż po czasy wejścia do Unii z Kościołem zachodnim. Podkreślił także znacznie późniejsze wydarzenia na płaszczyźnie Wschodu i Zachodu w sferze Kościoła bułgarskiego, aż do czasów nam współczesnych.

Ks. prof. dr hab. Wojciech Misztal (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) w swoim wystąpieniu pochylił się już konkretnie nad jednym ze zmartwychwstańców. W referacie *Staranie o pomyślną przyszłość: rola duchowości w świetle wybranych kazań o. Łukasza Wronowskiego CR* ukazał niektóre mowy i kazania o. Łukasza, wskazując na okoliczności ich powstania – Bułgaria targana rewolucjami i znajdująca się pod wpływem tureckim, ciągle dążąca do pełni wolności. Na tej bazie wskazał, jak kaznodzieja postrzegał historię, że jest to jedna, logiczna ciągłość, ale ciągłość, która domaga się odpowiedzialności i współpracy, zaangażowania ze strony współczesnego człowieka. Zauważył, iż o. Łukasz w swoich kazaniach podkreślał, że nie można w tej materii zapomnieć także o zaufaniu Bożej opatrności, która niejednokrotnie działa dziwnie i zaskakująco. Według prelegenta takie podejście w ujęciu omawianego zmartwychwstańca skłania do zdrowego krytycyzmu wobec niektórych wielkich postaci i wydarzeń historii;

do ich oceny i weryfikacji, a wreszcie na tej podstawie do działań na rzecz jedności. Na koniec ks. prof. Misztal zauważył, że tak buduje się głęboka duchowość człowieka, „do którego istoty należy miłość względem innych, a także oddanie się Bogu i świętym oraz szukanie u nich pomocy, bycie aktywnym na mocy otrzymanego od nich wsparcia”.

Sesję południową otworzył referat prof. dr hab. Janiny Kostkiewicz (Uniwersytet Jagielloński) *Filozoficzne podstawy wychowania w pismach twórców systemu pedagogicznego zmartwychwstańców* wygłoszony przez mgr Dominikę Jagielską. Prelegentka w wystąpieniu zwróciła uwagę na fakt, iż pedagogia zmartwychwstańcza charakteryzuje się harmonijnym kształtem umysłu – rozumem, a także woli i serca, czyli uczuć. Jako cel takiego działania zmartwychwstańców zasugerowała harmonię w działaniu tych władz, a poprzez to dojście do realizacji podstawowego celu życia ludzkiego, czyli zjednoczenia z Bogiem. Doktorantka podkreśliła fakt, iż ogromną rolę w takim działaniu zmartwychwstańców pełniło rozumienie natury ludzkiej przez pryzmat filozofii chrześcijańskiej i religii katolickiej. Jako teoretyczne podstawy takiej pedagogii wychowania wskazała na filozofię, teologię i ascetykę o. Piotra Semenki CR. Dalej wysnuła wniosek, że z takich założeń zmartwychwstańczych wynikało propagowanie tak charakterystycznej dla tego zgromadzenia idei wolności zarówno wychowanków, jak i wychowawców. Wolność ta z kolei bierze swój początek z wolności woli człowieka jako właściwości natury ludzkiej.

O. prof. dr hab. Stefan Koperek CR (Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie) w swoim wystąpieniu zatytułowanym *Misja bułgarska (Historia – wspomnienia – nadzieja na przyszłość)* ilustrowanym w czasie referowania bogatą prezentacją multimedialną przedstawił początki misji bułgarskiej zmartwychwstańców. Zaznaczył mocno fakt, iż idea takiej formy posługi zgromadzenia w rycie wschodnim i dla wiernych obrządku wschodniego była żywa w zakonie zmartwychwstańców od samego początku jego istnienia. Przytoczył znamienne zapisy z konstytucji i reguł, które potwierdzają te tezy. Dalej ukazał charakterystykę głównych zmartwychwstańczych postaci w Bułgarii, skupiając się szczególnie na okresie powojennym XX wieku. Zarysował barwne sylwetki tamtejszych zmartwychwstańców represjonowanych i więzionych przez ówczesne władze państwowe. Wskazał na ich wytrwałość, wierność i miłość do Kościoła, ojczyzny i zgromadzenia. W dalszej części swojego wystąpienia podzielił się również swoimi doświadczeniami ze spotkań z tymi ojcami podczas swojej posługi na ziemi bułgarskiej. Na koniec o. prof. Koperek CR postawił kilka pytań retorycznych co do przyszłości misji i zaapelował o wsparcie dla obecnie posługujących tam zmartwychwstańców, tak by odnowić tę piękną kartę zakonnej historii.

Sesję popołudniową otworzył wykład ks. dra Radosława Kimszy (Politechnika Białostocka) i jego referat *Chrześcijański monastycyzm – jedyna droga przeobstwienia człowieka*. Swoje wystąpienie rozpoczął od ukazania podstawowego faktu, iż chrześcijańska duchowość zrodziła się właśnie na Wschodzie, bowiem to tam zostali przez Jezusa powołani, przygotowani i posłani apostołowie. To także tam w III wieku zrodził się ruch monastyczny wyrosły z życia pustelniczego. Dalej prelegent wskazywał na istotę monastycyzmu jako nowego sposobu upodobnienia się do Boga, a co więcej, wskazywał, iż życie duchowe mnichów było w ich założeniu zalecane także – na płaszczyźnie wewnętrznej – wszystkim wiernym. Na koniec ks. dr Kimsza wskazał również na fakt, iż zmartwychwstańcy po przybyciu do Bułgarii nie zmieniali i nie negowali tego sposobu życia, ale pięknie go zaadaptowali, tak aby – jak to wyraził – „Zgromadzenie

Zmartwychwstania Pańskiego, choć zrodzone w centrum kultury chrześcijańskiego Zachodu, otworzyło się na Kościół «pełnego oddechu» płucem wschodu i zachodu z pragnieniem, by oddech ten zwiastował jedność podzielonych wyznawców Chrystusa».

Kolejnym referatem był *Wkład zmartwychwstańców w formację duchowieństwa unickiego* o. mgra lic. Wojciecha Mleczki CR (Komisja Studiów Zmartwychwstańczych – Stryszawa–Kraków). O. Wojciech w swoim wystąpieniu podkreślał, że formacja i kształcenie duchowieństwa tak łacińskiego, jak i wschodniego, były od początku istnienia zgromadzenia zmartwychwstańców jednym z jego celów. I tak w dalszej części swego referatu ukazał ich drogę na płaszczyźnie formacji dla unitów, poczynając od roku 1845, kiedy to zmartwychwstańcy doprowadzili do ponownego otwarcia w Rzymie seminarium greckokatolickiego, aż po posługę w Bułgarii. Prelegent wskazał na piękną pracę edukacyjną, wychowawczą i formacyjną, jaką podjęli XIX i XX-wieczni zmartwychwstańcy głównie w Adrianopolu, Malko Tyrnowie, czy też Akbunarze i Kaiku, zakładając w nich różnorodne szkoły i placówki wychowawcze. Dalej o. Mleczek przypomniał, iż w roku 1876 otworzyli w Bułgarii seminarium duchowne, którego pierwszym rektorem został – przywoływany już w ramach sympozjum – o. Łukasz Wronowski CR. W kolejnej części swojego wystąpienia scharakteryzował wkład zmartwychwstańców w prowadzenie od roku 1886 Kolegium Greckiego w Rzymie. Zakończył zaś swój referat zarysowaniem głównych idei zmartwychwstańczego systemu formacyjnego dla duchownych, a na koniec przywołał, jako piękną puentę, kilkadziesiąt przykładów wybitnych wychowanków unickiego systemu formacji zmartwychwstańców, którzy osiągnęli później wysokie godności w Kościele wschodnim.

Ostatni referat stanowiło wystąpienie o. mgra Lucjana Bartkowiaka CR (Centro Aletti – Rzym) poświęcone zagadnieniu teologii ikony i zatytułowane *Ikona Zstąpienia Chrystusa do otchłani*. Warto tutaj zaznaczyć, iż o. Lucjan przez jedenaście lat posługiwał w Bułgarii, pracując wśród unitów, a jego pasją jest pisanie ikon oraz wszelka praca artystyczna. W swoim przedłożeniu ukazał swoiste „rozmyślanie” nad wspomnianą ikoną, a poprzez to przybliżył słuchaczy do sedna najważniejszego wydarzenia chrześcijańskiej wiary, czyli zmartwychwstania Chrystusa i docelowo zmartwychwstania człowieka. Podkreślał to, że w tradycji wschodniej wspomniana ikona tak właśnie wyraża prawdę zmartwychwstania: jako zstąpienie Chrystusa do otchłani i wyprowadzenie oczekujących w niej do radości nieba. Było to bardzo barwne, głębokie i porywające wystąpienie, wzbogacone dodatkowo ciekawą prezentacją.

Kolorytu powyższym wystąpieniom dodawały dyskusje panelowe, czasami troszkę burzliwe, i włączający się w nie licznie zgromadzeni słuchacze. Całość spotkania sympozjalnego stanowiła dyskusję nad publikacjami zamieszczonymi w wydanej przez Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Jana Pawła II w Krakowie książce *Misja bułgarska zmartwychwstańców: 150 lat w służbie Kościołowi i społeczeństwu* (2012). Warto zaznaczyć, iż wydanie książkowe jest obszerniejsze aniżeli podjęte dyskusje i wygłoszone referaty. Zawiera ono dodatkowo jeszcze dwa niezmiernie ciekawe artykuły: o. Jana Solaka CR *Kościół Milczący. Sytuacja Kościoła katolickiego w Bułgarii po II wojnie światowej* oraz Piotra Zdybała *Wątki wschodnie w architekturze i dekoracji wnętrza kościołów Zmartwychwstańców we Lwowie i Krakowie*.

Nie można także nie wspomnieć o logo, jakie z okazji sympozjum zostało zaprojektowane przez jednego z prelegentów, o. Lucjana Bartkowiaka CR. Jego wymowę najlepiej oddają słowa, które zamieścił w okolicznościowym folderze:

Motyw wykorzystany w logo to najważniejszy fragment z ikony zejścia do otchłani (zmartwychwstania). Słowo, które stało się ciałem i ciało, które stało się „wysłowione”, czyli Chrystus paschalny zstępuje (podczas gdy to, co w Nim widzialne, śpi w grobie) do otchłani piekła, by wydobyć ludzkość tam na Niego oczekującą. Jako pierwszego ożywia Adama (według starych nabożnych tradycji, Adam wraz z Ewą to jedyni, których Jezus wydobywa osobiście). Teksty apokryficzne wspominają niezliczone zastępy aniołów, które na słowo Chrystusa otwierają groby i wyprowadzają ku życiu rzesze ludzkie. Kto wie, być może są to aniołowie stróżowie tych ludzi?

Zmartwychwstały chwytą Adama za rękę i rzuca go sobie na ramiona, unosząc ku otwartym na nowo bramom raju. Według tradycji apokryficznej w momencie zwiastowania anioł odstąpił od rajszych wrót, zamkniętych po grzechu pierwszych rodziców. Owa rajska brama otwarła się szeroko na nowo w momencie przebicia serca Pana. W liturgii wschodniej w imię tej tradycji od Paschy do Niedzieli Białej (niedzieli św. Tomasza) carskie wrota pozostają szeroko otwarte.

Nie jest przypadkowym miejsce, w którym Zmartwychwstały chwytą Adama za rękę: miejsce pulsu, miejsce „wyczuwalnego” życia. Zmartwychwstały Pan ciągle, nieustannie przywraca życie człowiekowi, chwytą go za rękę i w ostygły od grzechu krwioobieg istnienia wtłacza swoją ożywczą łaskę. Ten motyw w Kościołach Wschodu jest bardzo ważny, stanowi esencję patrystycznej wiary, wyrażonej w prawosławnej teologii pojęciem przebóstwienia, według której Bóg stał się człowiekiem, aby człowiek stał się Bogiem. Jednocześnie motyw ten trafnie koresponduje nie tylko z charyzmatem zmartwychwstańców, ale także przepięknie splata się z jubileuszem 150-lecia misji, jakiej zgromadzenie to podjęło się latem 1863 r. w Adrianopolu i nieprzerwanie pracuje dla Kościoła i społeczeństwa w Bułgarii po dzień dzisiejszy.